

KÜNHÜ'İ-AHBÂR

1. RÜKÜN

(TENKİTLİ METİN)

1. CİLT

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ

(ö. 1600)

Hazırlayan

Suat Donuk

Editör

Derya Örs

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TENKİTLİ METİN

KÜNHÛ'L-AHBÂR

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ

i keğirü'r-riyâzet idi ki cevelân-ı yek-rân-ı tab' ile ma'rifet meydânında hünerler gösterdiler. 'İlm-i riyâzinüñ envâ'ını¹ taşsil kılpup beşeriyetlerini melekîyyet melekesine mübeddel kıldılar. Hıuşüşâ 'İlm-i hey'et ü hendese ve fenn-i hisâb u 'İlm-i edvâr u lühûn ve 'İlm-i nücûm u uşturilâb evvelâ anlardan² zuhûr eyledi. Ve 'İlm-i riyâziyye lisânlarında çümţarnâ itlâk olındı ki beyân olınan 'ulûm-ı mütenevvi'ayı müştemildür. Ve bu zıkr olınan 'ulûma mâlik olanlaruñ nâmı kendü i'tibârlarında "feylesof-ı kâmil"dür. Ma'nâsı lisân-ı 'Arabî'de "muhibbû'l-ĥikme" dimekdür. Zirâ ki zebân-ı Yünânide "feylö", muhib ve "süfâ", ĥikmet ma'nâsınadır. Bu tağdırce eşaĥĥı "feylö-sofâ" iken terĥim kılpup "feylesof" dinilmişdür.

Ve bu kavmüñ neşv ü nemâ buldukları memleket rub'-ı şimâli-i ġarbidür ki maĥmiyye-i [106a N1] İstanbul öñinde cârî olan ĥalic-i baĥr ol memâliküñ ortasında vâki'dür. Bu tağdırce fi zamâninâ Rûmili itlâk olınan vilâyetüñ Koştanţınıyye'ye ġarib olan diyârı³ dâĥil-i memâlik-i Yünân'dur.

Ve tâ'ifenüñ nesepleri eşaĥĥ-ı rivâyet Yâfeö bin Nüh'a çıkar. Ammâ ba'zılar ġavlınce Şavfer bin 'İşü bin Ya'ġüb'a müntehi olur.

Ve bi'l-cümle iki fırkadur. Birine Ağrıġıyyün dirler. Āĥarına Maţţiniyyün tesmiye kılpurlar.

Şehristânî ġavlınce eñ evvel peydâ⁴ olan 'âlimler Obendfalıs'dür⁵ ki Ĥazret-i Dâvûd Peyġâmbere zamânında vücûda gelmişdür. Bâniyen Fiđâġura'dur ki Ĥazret-i Süleymân Nebi ile mu'âşırdur. Ĥattâ 'İlm-i ĥikmeti ol ma'den-i nübüvvetden aĥz-ıla müfteĥirdür.⁶ [106a MV] El-ġışşa 'âmme-i ĥükemâ Yünânilerden hüveydâ olmışdur. Tafşili faşl-ı ĥükemâda yazılmışdur.

Ammâ Ümmet-i Naşarâ: Bunlar tecessüd-i kelimeye niçe mezhebdir. Bir bölüġi "Kelime cesed üzerine işrâġ eyledi. Nür, cism üzerine işrâġ eylediġi gibi." dirler. Ve bir ġısmı "Kelime-i ilâhiyye munţabı' oldı. Niteki naġş-i ĥâtem şem'ada inţibâ' buldı." diyü taĥġik iderler. Ve bir şıfnı "Lâhût,

1 envâ'ını: a'nî E

2 anlardan: - MV, E

3 diyârı: deryâyı: MV, E

4 peydâ: bîdâr N1, MV

5 Burada kastedilen Miletli Thales olmalıdır. bk. Alper Bilgehan Yardımcı, "Milet Okulu Doġa Filozofları Baġlamında Tanrının İmkânı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 43, Nisan 2016, s. 1329.

6 müfteĥirdür: mütebaĥĥirdür N1

KAYNAKÇA

- Abdurrahmân bin Ebîbekr es-Suyûti, *el-Habâik fi Ahbârî'l-melâik*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut 1985.
- Abdülaziz bin Muhammed bin Abdülmuhsin es-Selman, *Mevâridü'z-zamân li-Dürûsi'z-zemân Hutab ve Hikem ve Ahkâm ve Kavâ'id ve Mevâ'iz ve Âdâb ve Ahlâku Hisân*, ? 2004.
- Adam, Baki, "Tevrat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2012, C. 41, s. 40-45.
- Ahmed Ali Haydarî, "Şi'r Rızâdârî vu Martin Heiddegger", *Garbşinâsî-i Bünyâdî*, Sâl 9, Şumâre 1, Bahâr ü Tâbistân 1397, s. 47-63.
- Ahmed Rif'at, *Lügat-i Târihiyye ve Cogrâfiyye*, Mahmud Beg Matbaası, İstanbul 1299.
- Aka, İsmail, "Mîrhând", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2005, C. 30, s. 156-157.
- Akgül, Ahmet, "Şuara Tezkirelerinde Anektotlar Vasıtasıyla Bilinçaltına Telkin Edilen Olumsuz Mesajlar: Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı Örneği", *Littera Turca = Journal of Turkish Language and Literature* 2, s. 11 (Kış 2016): 13-34.
- Aksoyak, İ Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Kühü'l-ahbâr'daki Şiir Eleştirmenliği", *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları: Cem Dilçin Armağanı*, I 33, s. 1 (2009): 33-48.
- Aksoyak, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âli ve Bâkî'nin Münasebetleri (Kühü'l-ahbâr ve Divanlarına Göre)" *Osmanlı Araştırmaları*, 25. sayı [Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-I], İstanbul 2005, s. 69-82.
- Aktan, Ali "Kühü'l-Ahbâr'a Göre Hoca Ahmed Yesevî ve Anadolu'daki Halifeleri", *Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri*, 26-29 Mayıs 1993, Kayseri 1993, s. 13-22.
- Aktan, Ali, "Kühü'l-Ahbâr'a Göre Hoca Ahmed Yesevî ve Anadolu'daki Halifeleri", *Yesevilik Bilgisi*, Ankara 2000, s. 476-486.
- Ateş, Ahmet, "Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âli-i Osman Münasebeti ile)", *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, 1942, s. 253-267.

- Türk, Vahit, "Mecalisü'n-nefayis'te Şairler Arasındaki Latife ve Nükteler", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Şubat 2012, C: CII, S. 722, s. 129-137.
- Uğur, Ahmet, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Kühhü'l-Ahbâr'ına Göre Fatih'den Önce, Müslümanlar Tarafından, İstanbul'a Yapılan Akınlar", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi = Erciyes University Journal of the Institute of Social Sciences*, I. cilt, 14. sayı [İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Özel Sayısı], Kayseri 2003, s. 49-54.
- Uğur, Mücteba, "Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-yala-el-mevsili> (E.T: 17.02.2019).
- Ulutürk, Muammer, "Katolik Hristiyanlığına Göre İsa'nın Halefi İlk Papa Havari Simun Petrus", *Marife Dergisi*, Bahar 2006, Yıl 6 , Sayı 1, s. 145-167.
- Uydu yücel, Muallâ, "Kalmuklar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kalmuklar> (29.05.2020).
- Ümmîd Zâkirî Kîş, "Dâstânâ-yi Âşîkâne Güne Gînâyî yâ Revâyî", *Zebân ü Edeb-i Fârisî*, Sâl 70, Bahâr ü Tâbistân 96, Şümâre-i Muselsel 235, s. 48.
- Ünver, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 1-46.
- Yalvaç, Kadriye, "Sanherib'in Ölümü ve Asarhaddon", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1-2 (1963), s. 47-54.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "Milet Okulu Doğa Filozofları Bağlamında Tanrının İmkânı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 43, Nisan 2016, s. 1329-1333.
- Ying, Suzanne, *Know Your Bible Old Testament Survey Part I*, Zion Christian Publishers, New York 2014.
- Zeynuddin Muhammed el-Manâvî el-Kâhîrî, *et-Teyşîr bi-Şerhi'l-Câmi'u's-sagîr*, Mektebetu'l-İmâm Şâfi'î, Riyad 1988.